

EHDOTUS VALTIONEUVOSTON ASETUKSEKSI KORKEAKOULUOPISKELIJOIDEN RUOKAILUN TUKEMISEN PERUSTEISTA ANNETUN VALTIONEUVOSTON ASETUKSEN 4 §:N MUUTTAMISESTA

1 Asian tausta

Valtioneuvoston asetus korkeakouluopiskelijoiden ruokailun tukemisen perusteista (375/2020) on tullut voimaan 1 päivänä elokuuta 2020. Asetuksessa säädetään opiskelija-aterian hinnan alentamiseksi myönnettävän avustuksen perusteista, avustukseen oikeuttavista aterioista ja niiden enimmäishinnoista. Asetuksen 4 §:n mukaan avustukseen oikeuttavan opiskelija-aterian enimmäishinta on 5 euroa ja erikoisannoksen vähimmäishinta 6,30 ja enimmäishinta 7,65 euroa.

Matkailu- ja Ravintolapalvelut MaRa ry on esittänyt 5.4.2022 ja 1.6.2022 päivätyissä kirjeissä ministeriölle ateriatukeen oikeuttavan enimmäishinnan korottamista. MaRa ry perustelee esitystään alkuvuonna tapahtuneen alan kustannusten nousulla ja esittää korotustarpeeksi 0,50 euroa. Arviossa on otettu huomioon alan työehtosopimukseen perustuvat palkantarkistukset ja raaka-aineiden hintakehitys. MaRa ry:n mukaan korona-aika sekä Venäjän sodan vaikutus hintoihin on heikentänyt ravintoloiden toiminnan kannattavuutta.

Opiskelija-aterian tulisi täyttää laadultaan ruokailusuosituksen terveydelliset ja ravitsemukselliset vaatimukset. Uudistettu ruokailusuositus "Hyvinvointia ja opiskelukykyä ruokailusta – korkeakouluopiskelijoiden ruokailusuositus" on julkaistu lokakuussa 2021. Sitä noudatetaan opiskelijaruokailun järjestämisessä 1.1.2022 lähtien.

Korkeakouluopiskelija voi ostaa opiskelijaravintolasta aterioita ateriatuella alennettuun hintaan. Ateriatukea maksetaan opiskelijaravintoloille valtion talousarviossa varatusta määrärahasta, jota saa käyttää ruokailun tukemisen perusteista annetun asetuksen 1 §:n mukaan avustuksen myöntämiseksi niiden opiskelijoiden aterioiden hinnan alentamiseksi, jotka suorittavat Suomessa sijaitsevassa suomalaisessa korkeakoulussa ammattikorkeakoululain (932/2014), yliopistolain (558/2009) tai poliisiammattikorkeakoulusta annetun lain (1164/2013) nojalla:

- 1) alempaa tai ylempää korkeakoulututkintoa, ammattikorkeakoulututkintoa tai ylempää ammattikorkeakoulututkintoa; taikka
- 2) opintotukeen oikeuttavaa täydennyskoulutusta tai erikoistumiskoulutusta.

Vuoden 2022 talousarviossa momentille 29.70.57 Korkeakouluopiskelijoiden ateriatuki on varattu korkeakouluopiskelijoiden ateriatukeen 35 564 000 euron suuruinen arviomääräraha sekä määritelty ateriatuen määräksi ateriala kohti on 1.1.2021 alkaen 2,30 euroa. Muualla kuin korkeakoulun tiloissa sijaitsevan opiskelijaravintolan pitäjälle voidaan lisäksi myöntää ylimääräistä avustusta enintään 1 euroa ateriala kohti opiskelija-ruokailusta aiheutuviin tila- ja laitekustannuksiin.

2 Asetuksenantovaltuus

Opintotukilain (65/1994) 49 §:n mukaan Kansaneläkelaitos huolehtii korkeakouluopiskelijoiden ruokailun tukemiseen tarkoitettun valtion talousarvioon varatun määrärahan rajoissa tuen myöntämisestä opiskelijaravintoloiden pitäjille ja muusta tähän liittyvästä hallinnosta. Valtionavustuslain (688/2001) 8 §:n mukaan tarkempia säännöksiä lain soveltamisalaan kuuluvan valtionavustuksen talousarvion mukaisesta myöntämisestä, maksamisesta ja käytöstä voidaan antaa valtioneuvoston asetuksella.

3 Ehdotettu muutos

Ateriatukeen oikeuttavan lounaan enimmäishintaa ehdotetaan tarkistettavaksi alan kustannuskehityksen perusteella. Enimmäishinnan korottaminen on perusteltua siksi, että sillä turvataan ravintoloiden toimintaedellytyksiä ja ruokapalvelun jatkuvuutta. Tarkoitus on myös, että opiskelija-aterian taso vastaisi ruokailusuosituksessa määriteltyä tasoa.

Opiskelija-aterian enimmäishintaa ehdotetaan korotettavaksi 0,50 eurolla. Tällöin aterian enimmäishinnaksi tulee 5,50 euroa. Erikoisannoksen enimmäishintaa ehdotetaan korotettavaksi myös 0,50 eurolla 8,15 euroon. Erikoisannoksen vähimmäishinnaksi ehdotetaan 6,80 euroa. Vähimmäishinnan asettaminen on tarpeen, jotta tavanomaisten lounasannosten hintaa ei voida nostaa lounaan enimmäishintaa korkeammaksi kutsuamalla annosta erikoisannokseksi.

Opiskelijalta ateriasta perittävää hintaa voidaan edelleen alentaa ateriatuen määrällä. Ateriatuen korottamisesta päätetään talousarvion valmistelun yhteydessä.

4 Esityksen vaikutukset

Ehdotetun korotuksen jälkeen opiskelijalounaan enimmäishinta olisi 5,50 euroa. Opiskelijalta perittävä hinta olisi tällöin vuotta 2023 koskevan talousarvioehdotuksen mukaisen ateriatuen (2,55 euroa) vähentämisen jälkeen 2,95 euroa. Ateriatuki olisi siten 46 prosenttia enimmäishinnasta. Vuoden 2021 alusta lähtien ateriatuki on ollut 46 prosenttia opiskelijalounaan enimmäishinnasta ja sitä ennen aikavälillä 1.1.2013—31.7.2020 osuus oli 43 prosenttia.

Opiskelijan maksukykyyn vaikuttaa käytössä oleva opintotuki ja muut tulot. Säännöllisesti opiskelijaravintolassa aterioivan opiskelijan menoja ehdotettu hinnankorotus lisää noin 10 eurolla kuukaudessa. Korkeakouluopiskelijan opintorahan määrä on noussut indeksisidonnaisuuden ja hallituksen päättämän ylimääräisen (n. 3,5) indeksikorotuksen vuoksi 1.8 lukien yhteensä 5,7 prosenttia. Itsenäisesti asuvan ja täysi-ikäisen opiskelijan opintoraha nousi siten noin 14 eurolla 268,23 euroon kuukaudessa. Lisäksi opiskelijan omia tulorajoja on tarkoitus korottaa 50 prosentilla pysyvästi 1.1.2023 lukien. Aterioiden kohtuullinen hintataso edistää osaltaan päätoimisen ja lähiopiskelun edellytyksiä.

Enimmäishinnan korottaminen ei merkitsisi sitä, että aterian hintaa korotetaan välittömästi kaikissa toimipaikoissa. Kelan mukaan nykyinen enimmäishinta on käytössä suurimmassa osassa ravintoloita. Ravintolanpitäjiä oli vuonna 2021 yhteensä 106. Auki

olevien ravintoloiden määrä on koronavirusepidemian vuoksi aiempaa pienempi ja niiden käyttöaste on laskenut etäopiskelun yleistyttyä. Kelan tilaston mukaan vuonna 2019 myytiin yhteensä 14 433 059 ateriaa, vuonna 2020 yhteensä 8 268 531 ja vuonna 2021 yhteensä 6 435 201 ateriaa. Tänä vuonna aterioita arvioidaan myytävän noin 10 000 000. Syyslukukautena 2022 lähiopiskelun oletetaan yleistyvän ja samalla ravintoloiden asiakasmäärien kasvavan. Enimmäishinnan tarkistaminen olisi välttämätöntä ravintoloiden toimintaedellytysten vahvistamiseksi. Enimmäishinnan korotus turvaisi myös sen, että opiskelijalounas täyttäisi edelleen sille asetetut laadulliset vaatimukset.

Ministeriö arvioinut enimmäishintojen korotusvaihtoehtoja ja päätenyt esittämään 0,50 euron tasokorotusta huomioimalla opiskelijoiden maksukyvyyn sekä valtiontaloudelliset edellytykset kompensoida osa korotuksesta ateriatuella. Ateriatuetaisen ateriatuen tasoa on esitetty korotettavaksi 1.1.2023 lukien 0,25 eurolla, joten sen määrä tulee noustamaan noin 11 prosenttia nykyisestä 2,30 eurosta 2,55 euroon.

Lausuntopalautteen perusteella enimmäishintaan kohdistuu tällä hetkellä ehdotettua korkeampaa korotuspainetta. Ehdotettua korkeampaa korotusta ei tässä vaiheessa voida tehdä, koska loppuvuoden inflaatiokehitykseen liittyy kuitenkin epävarmuutta. Enimmäishinnan korotuksen vuoksi tulisi lausuntopalautteen mukaan korottaa myös ateriatukea. Enimmäishinnan sekä ateriatuen korotustarvetta voidaan tarvittaessa tarkastella uudelleen.

5 Asian valmistelu

Asetus on valmisteltu opetus- ja kulttuuriministeriössä. Asetusluonnoksesta on pyydetty lausunto valtiovarainministeriöltä, Kansaneläkelaitokselta, Suomen ylioppilaskuntien liitto SYL ry:ltä, Suomen opiskelijakuntien liitto SAMOK ry:ltä sekä Matkailu- ja Ravintolapalvelut MaRa ry:ltä.

Kaikki lausunnon antaneet tahot pitivät enimmäishinnan korottamista tarpeellisena. Lausunnoissa tuotiin monipuolisesti esille näkemyksiä korotuksen tasosta, toteutustavasta sekä vaikutuksista ravintoloille ja opiskelijan talouteen. Lausunnoissa toivottiin enimmäishinnan ja ateriatuen parempaa ennustettavuutta.

Valtiovarainministeriön näkemyksen mukaan ateriatukeen oikeuttavan lounaan enimmäishinnan korottaminen 0,50 eurolla on perusteltua.

MaRa ry:n lausunnon mukaan opiskelija-aterioita tarjoavat yritykset katsovat, että keväällä esitetty 50 sentin korotus enimmäishintaan on riittämätön ja esittävät enimmäishinnan korottamista eurolla. MaRa ry:n mukaan ravintolaruoan tukkuhinnat nousivat vuoden 2022 ensimmäisen puoliskon aikana 13,3 prosenttia. MaRa ry:n arvion mukaan on mahdollista, että vuoden 2022 aikana hinnat nousevat 20 prosenttia. Riittävän suuri opiskelija-aterioiden enimmäishinnan korotus on elintärkeä yritysten toiminnan ja opiskelija-ateriajärjestelmän jatkuvuuden turvaamiseksi. MaRa ry toteaa, että tilanne selvästi vakavampi kuin keväällä 2022 osattiin arvioida. Siksi esitetty 50 sentin korotus on riittämätön ja opiskelijaravintoloiden toiminnan jatkuvuuden turvaamiseksi enimmäishintaa on korotettava eurolla. Myös opiskelijoiden ateriatukeen on tehtävä selvästi julkisuudessa ilmoitettua 25 senttiä suurempi korotus.

Kela ehdotti lausunnossaan, että ateriatuen määrää korotetaan mahdollisimman pian ja että korotuksen määrä olisi sama kuin enimmäishintojen korotus. Kela ehdotti, että opiskelija-aterioiden hinnat sidottaisiin kuluttajahintaindeksiin tai kansaneläkeindeksiin siten, että tarkastelu tehtäisiin määräajoin esimerkiksi kahden vuoden välein kuten opintotuen tulo rajoissa.

SYL ry ilmaisi huolensa aterian maksimihinnan korotuksen vaikutuksista opiskelijoiden taloudelliseen pärjäämiseen ja toimeentuloon. SYL ry katsoo, että 0,50 euron aterian maksimihinnan korotukseen oikein suhteutuva ateriatuen korotus olisi 0,39 euroa. SAMOK ry katsoo lausunnossaan, että opiskelija-aterian enimmäishinnan nostaminen on sinänsä perusteltu toimenpide vallitsevassa tilanteessa ja vaatii ehdottomasti, että ateriatuen osuutta on nostettava riittävällä summalla samassa yhteydessä kuin enimmäishintaa nostetaan. SAMOK ry:n näkemyksen mukaan ateriatuen korotuksen tulisi kattaa enimmäishinnan korotus kokonaisuudessaan.

6 Voimaantulo

Asetus ehdotetaan tulevaksi voimaan 1 päivänä lokakuuta 2022.